

Александра Р. Савић¹
Институт за политичке студије, Београд

СОЦИОЛИНГВИСТИЧКИ ПРИСТУПИ ИСТРАЖИВАЊУ ЛИНГВИСТИЧКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА ДИЈАСПОРЕ БАЊАЛУЧКЕ РЕГИЈЕ У СЛОВЕНИЈИ (ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ СРПСКОГ КАО ЗАВИЧАЈНОГ ЈЕЗИКА)²

Апстракт: У раду се разматрају и дефинишу могући социолингвистички приступи српском као завичајном језику, чији је циљ да употпуне и додатно освијетле постојећа сазнања о овој области у србистици. У том смислу истичу се изучавање социолингвистичког контекста државе у којој се налази српска дијаспора, најзначајнији модели и претпоставке одржања језика, као и активности језичке политике које могу да утичу на побољшање статуса српског језика ван матичних држава. Будући да је за препоруке о креирању и имплементацији одговарајуће језичке политике неопходно имати податке о говорницима – њиховом знању и ставовима, централни дио рада обухвата анализу лингвистичких компетенција дјеце дијаспоре Бањалучке регије у Словенији, као и испитивање њиховог односа према завичају. У закључном дијелу рада, на основу статуса српске заједнице у Словенији, резултата спроведене анкете и претпоставки за успјешно одржање језика, дају се судови о положају српског језика у овој држави, као и могуће препоруке за успостављање завичајне језичке политике.

Кључне ријечи: социолингвистика, одржање језика, језичка политика, социолингвистички контекст, завичајни језик, Словенија, мањине.

¹ aleksandra.savic@ips.ac.rs; ORCID: ORCID: 0000-0002-0905-6655.

² Рад је настао у оквиру пројекта Филолошког факултета „Српски језик као завичајни – лингвистичке компетенције српске дијаспоре Бањалучке регије”, који је финансирало Министарство за наунотехнолошки развој и високо образовање Републике Српске. Пројектне активности спроведене су током 2025. године, а прикупљени су упитници из Италије, Словеније и Аустрије.

1. Увод

Област изучавања српског као завичајног језика³ свакако није нова, али је у посљедње вријеме добила пријекло потребан истраживачки замањ, нарочито у области методике наставе, иако је ријеч о поддисциплини у повоју. У једном од пионирских подухвата ове врсте у србистици методика српског као завичајног језика дефинише се као 'модел формалног учења српског језика који би могао одговорити изазовима и потребама времена и места у којима наши сународници живе и раде ван граница матице' (Јанјић, 2024а:р.116). Међутим, осим овог поља лингвометодике, српски као завичајни језик од осамдесетих година XX вијека проучавају и истраживачи бројних других усмјерења, попут социолингвистике. Тако се обично сматра да је завичајни језик увијек тијесно повезан 'са самим механизмима његовог усвајања и употребе, као и са језичким идеологијама његових говорника и конкретним околностима у којима се они налазе' (Јовановић, Вучина Simović, 2015:р.475). Оправдана заинтересованост аутора разноликих научних афинитета за ова питања проистиче из бројности и сложености свих језичких и ванјезичких фактора који утичу на познавање, учење и употребу језика завичаја. Имајући у виду различите приступе проучавању завичајног језика, који се унутар неких научних анализа протежу од односа према националном идентитету и имигрантских политика различитих држава до језичких пракси одређене групе или језичке политике унутар породице, можемо констатовати да разноврсне перспективе питања српског као завичајног језика карактеришу најмање двије чињенице. Прво, интересовање за ову област у нашој науци недвосмислено је условљено таласима миграције на ширем југословенском простору⁴, и друго,

³У нашој науци постоје бројни називи за језик српске дијаспоре. Тако се у литератури проналазе ознаке *језик дијаспоре*, *наследни језик*, *предачки језик*, *породични језик* – да споменемо само најчешће. Терминолошко и лингвистичко разјашњење ових појмова проналазимо у радовима (Јовановић, Вучина Simović 2015; Вучина Simović, Јовановић 2016; Јанјић 2022), при чему се све више аутора опредјељује за назив који је предложила проф. др Марина Јањић – *завичајни језик*. Са друге стране, и у радовима страних истраживача проналазимо неколико различитих назива за именовање језика досељеника или језика дијаспоре – *језик миграната*, *етнички језик*, *језик заједнице*, *језик мањине*, јер се сваки истраживач опредјељује за један од њих у зависности од контекста истраживања или географског подручја на које се истраживање односи (Pauwels, 2016:р.23). У раду се користи назив *завичајни језик*, тако именован и у пројекту на основу којег су настала ова истраживања.

⁴Како констатују неки аутори, заинтересованост за ове теме расла је током масовнијих иселавања са наших простора условљених различитим факторима (Вучина Simović, Јовановић, 2016; Јанјић, 2022). Тако су први радови на нашем подручју повезани са наративима југословенске дјеце емиграната осамдесетих година XX вијека, гдје се завичајни језик упоређује са стандарним. У исто вријеме почињу проучавања и психоллингвистичких одлика завичајног језика. Деведесетих година XX вијека појављују се социолингвистичка истраживања замјене језика и прекључивања

још увијек не постоји једна кровна дисциплина нити само један научнометодолошки оквир који обухвата све постојеће приступе, те изучавање ових тема преваходно налаже интердисциплинарно и трансдисциплинарно усмјерење сваког истраживача (Vučina Simović, Jovanović, 2016:p.578).

У том смислу, предмет овог рада јесте проналазак компатибилних социолингвистичких приступа вишејезичности с циљем њиховог укрштања са лингвистичким и лингвометодичким сазнањима о завичајном језику. Надаље, како би се то прожимање провјерило у пракси, рад се бави и једном студијом случаја – анализом лингвистичких компетенција дијела српске дијаспоре у Словенији, која се заснива на прикупљеним упитницима међу српском дјецом у овој држави током 2025. године, и с тим повезаним социолингвистичким контекстом. Поред класичне лингвистичке обраде, која подразумеје валидацију знања српског као завичајног у односу на српски стандардни језик, занимају нас и одређени ванлингвистички чиниоци који могу утицати на знање, вредновање и усвајање српског језика у овој конкретној држави. Истраживачка питања од којих полазимо јесу да ли социолингвистичка истраживања треба да претходе лингвометодичким и колико је конкретан социолингвистички контекст важан за испитивање завичајног језика.

2. Методолошка основа рада – интердисциплинарни приступ

Изучавање вишејезичности почива на посматрању и анализи језика у контакту (Filipović, 2018:p.148), и то у њиховој дуготрајнијој интерференцији, која производи посљедице и на језички систем у цјелини и на језичке праксе појединаца (Pauwels, 2016: p.17). Један од најзначајнијих социолингвиста Џошуа Фишман (*Joshua Fishman*) поставио је у фокус истраживача три најзначајнија поља у проучавању језичких контаката – истраживање употребе језика и испитивање ставова о језику; изучавање екстралингвистичких фактора који утичу на одржање језика; те утицај језичке политике и планирања на одржање језика (Pauwels, 2016:p.24). Прво се односи на прикупљање квантитативних и квалитативних података о завичајном језику, друго се тиче изучавања друштвеног и

кодова, као и испитивање књижевности настале у дијаспори и, напосљетку, у посљедњем периоду изучавање завичајног језика почива на лингвометодичким основама. Историја истраживања завичајног језика и селективна библиографија радова о овој теми налазе се у одличном и систематичном раду Vučina Simović, Jovanović, 2016. На основу овог прегледа, као и запажања у Јапјић, 2022, можемо установити да су области и приступи испитивању српског као завичајног директно повезани са све већим бројем исељеника са наших простора. Ова повезаност примјерљива је и у истраживањима језика досељеника у другим државама (Pauwels, 2016:p.22).

политичког контекста у коме се налазе говорници, а трећа област представља систематично дјеловање државе, групе или заједнице како би се он одржао.

Што се тиче социолингвистичког контекста, полазимо од основне претпоставке да у случају контаката међу језицима друштвени контекст има пресудни значај (Filipović, 2018:p.151). Још у најранијим радовима из ове области примјеђено је да формалне институције друштва и државе теже једнојезичности и фаворизују доминантни језик, док је језик завичаја или матерњи језик резервисан за приватну сферу (Fishman, 1970:p.83)⁵. Управо због константног 'такмичења са моћнијим и бројнијим језиком' (Sunwell, 2019:p.70), језик мањине често је подређен доминантном језику, а неријетко и угрожен. Једна од могућих поддисциплина у оквиру које се изучава њихов однос јесте гореспоменуто одржање језика (*language maintenance*). Оно претпоставља континуирану употребу мањинског језика у једној или више сфера језичке употребе (Pauwels, 2016:p.20) како би се тај језик заштитио. Будући да одржање језика подразумијева то да је једини начин очувања активно кориштење, а његова употреба опет директно зависи од нивоа познавања (Wölck, 2004:p.6), можемо претпоставити да је управо ова област једна од могућих тачака укрштања социолингвистичких и лингвометодичких изучавања српског као завичајног језика. С обзиром на велику разуђеност ове области и малтене непрегледан број радова, досад су се уобличиле идеје о томе који фактори и варијабле треба да се проучавају приликом истраживања завичајног језика. Они се могу подијелити на личне, који се тичу доби, пола, степена образовања, класе, те етничке и религијске припадности, затим особина доминантне групе, као што су однос према мањинама или језичка политика државе, те контекстуалне, који укључују одговор на питање у којим доменима се завичајни језик највише користи (Pauwels, 2016:p.83). Управо захваљујући многобројним истраживањима ових детерминанти, било је могуће установити који су то општи принципи или универзалије које утичу на одржање језика. То су најприје демографски фактори, затим институционална подршка и статус говорника (Tawalbeh, 2019:p.26). Тако се истиче да је вјероватноћа за одржање језика већа уколико је заједница масовнија, да је изузетно важна институционална подршка и кориштење језика у медијима, образовању и другим јавним сферама, те да се језик више чува ако је повезан са добијањем бољег положаја у друштву⁶ (Tawalbeh, 2019:p.26).

⁵ У свим овим истраживањима као почетна премиса узима се претпоставка да су ријетко које државе суштински и потпуно једнојезичне, поготово данас, и да сваку од њих одликује истовремено постојање више језика који утичу једни на друге (Filipović, 2018:p.148).

⁶ Касније ћемо у раду видјети, на основу претходно детаљно спроведених истраживања, да је припадницима најновије дијаспоре у Словенији стало да се прилагоде средини и да, у складу

Надаље, у Фишмановим истраживачким претпоставкама изучавања језичких контаката, једнако као и у испитивањима социолингвистичког контекста, веома важно мјесто заузима језичка политика. Она се обично дефинише као уређено, континуирано и планско дјеловање државе, формалних заједница или група на регулисању јавне употребе језика или на побољшању статуса језика (Filipović, 2018:p.87; Savić, 2017:p.123). Иако се махом изучавала у оквирима једне државе или националног језика, што значи само као званична активност институција, данас се она све више посматра као ангажман различитих, мање или више моћних чинилаца, и узима се у обзир да постоје заједнице 'чије комуникативне и афективне потребе у вези са језичким кодовима нису довољно препознате или су у потпуности маргинализоване и стигматизоване од стране званичних језичких планера' (Filipović, Jovanović, 2025:p.86), па оквири институционалног приступа постају ирелевантни за ситуације и проблеме говорника на нижем нивоу (Baldauf, 2005: p.230). То значи како постоје механизми да се статус одређеног језика побољша упркос недјеловању или ограниченом дјеловању државе, те да се језичка политика може успјешно спроводити чак и када се не тиче службеног језика. Мапирање најефикаснијих начина да се унаприједи изучавање и кориштење завичајног језика и евидентирање могућих активности језичке политике српске заједнице у дијаспори посматрамо као друго мјесто преклапања социолингвистичких и лингвометодичких разумијевања завичајног језика.

3. Социолингвистички контекст – српски језик у Словенији

Према посљедњем попису становништва из 2002. године, Срба има око 39.000 или око 2% (Popis 2002, internet), што их чини најбројнијом етничком заједницом у Словенији (Medar Tanjga, 2023:p.63). Међутим, с обзиром на годину пописа и на касније миграционе процесе, претпоставља се да у овој земљи живи и до 65.000 Срба (Subotić, 2019:p.73). Упркос овим подацима, Устав Републике Словеније као националне мањине признаје само Италијане и

с тим, настоје што је могуће боље овладати словеначким језиком (Vučković, 2015:p.459). То практично значи да је усвајање доминантног језика пропорционално добијању не само бољег економског положаја (који је у већини случајева и мотив одласка) већ и социјалног статуса – веће прихваћености и боље адаптације. Међутим, није све унапријед изгубљено, због чега је важно упорно и систематски изучавати завичајни језик и однос говорника према њему у различитим системима и околностима, што потврђују и изненађујући налази да је посљедњих година у дијаспори присутан све већи број појединаца и заједница које отворено заговарају значај очувања завичајног језика (Filipović, Jovanović, 2025:pp.95–96).

Мађаре (Ustav Slovenije, internet)⁷, а управо од уставног положаја Срба зависи и очување и његовање српског језика, као и језичка политика државе усмјерена према учењу мањинских језика⁸.

Поред националности, по популационим подацима можемо видјети и заступљеност српског језика у овој држави, па тако, по попису из 2002. године, српски језик говори око 31.500 становника или 1,6% (Medar Tanjga, 2023:p.91)⁹. Према неким демографима, постоји запажен тренд асимилације Срба у Словенији, који се види управо кроз употребу матерњег језика. Ови закључци базирају се на сљедећим подацима. Прво, 'број лица који су навели српски као матерњи језик (31,3 хиљаде) мањи је од укупног броја Срба (39,0 хиљада)' (Raduški, 2014:p.241) и, друго, 'у етнички мешовитим браковима, словеначки језик превладава без обзира који од родитеља је српске националности, док језик већинског народа има значајну улогу и у оквиру несловеначких, етнички хомогених породица' (Raduški, 2014:p.261).

Осим домаћег законодавства, језичким правима мањина баве се и међународни споразуми. Словенија је ратификовала Европску повељу о регионалним и мањинским језицима¹⁰ 2001. године, а она се, између осталих, тиче и употребе српског језика. У посљедњем Извјештају Комитета експерата за Европску повељу о регионалним и мањинским језицима из 2025, која се односи на статус српског језика до 2024. године, наводи се да Словенија није испунила захтијеване обавезе о билингвалном школовању Срба, те се препоручује сљедеће: признавање српског језика као традиционалног мањинског језика, започињање дијалога са говорницима српског језика, те развијање одговарајућих образовних модела на подручју гдје се српски језик традиционално

⁷ Положај Срба у Словенији мијењао се током времена, а нарочито деведесетих година, када су словеначке власти избрисале хиљаде Срба из регистра сталних становника, што је оставило посљедице и на њихов статус и на национално изјашњавање. Више о демографском кретању Срба у Словенији од 1948. до 2002. видјети у Raduški 2014.

⁸ Српскохрватски језик укинут је у словеначким школама 1993/1994. године (Đukanović, 2022:p.41).

⁹ За разлику од пописа из 2002. године, претходни пописи становништва, нарочито они за вријеме Југославије, показују врло шаролике податке о матерњем језику, које је тешко анализирати, нарочито ако се узме у обзир то да су се становници изјашњавали подједнако за српскохрватски и за српски. На примјер, 1971. и 1991. године имамо сљедеће класификације: 'хрватски, хрватскохрватски, српски и српско-хрватски' (Medar Tanjga, 2023:p.91).

¹⁰ Европска повеља о регионалним и мањинским језицима један је од изузетно значајних међународних докумената који регулише језичка права мањина. Односи се на традиционалну употребу језика који се разликује од званичног језика државе, а користе га говорници који припадају бројчано мањој групи становништва (Savić, 2016:p126).

говори, од предшколског до средњег образовања¹¹ (Izveštaj, 2025:p.41)¹². Што се тиче међудржавних односа у оквиру мањинске политике, и Србија и Република Српска признају Словенце као националну мањину, што овом народу омогућава заштиту у погледу националних, образовних и језичких права. Република Србија (тада СР Југославија) и Република Словенија чак су потписале Програм сарадње у области културе и образовања за период 2002–2005 године (Subotić, 2019), којим се предвиђа узајамно подстицање изучавања језика и књижевности (Sporazum 2001, internet), али никаквих даљих договора није било (Subotić, 2019: 80). Такође, 2013. године потписан је Протокол између Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Министарства образовања, науке и спорта Републике Словеније о сарадњи у области образовања (Ministarstvo spoljnih poslova Srbije, internet).

Дакле, с обзиром на све наведене податке, може се констатовати да Словенија са Србијом и Републиком Српском (БиХ) још увијек нема потпуно реципрочне односе у погледу права националних мањина, као и да ова држава не омогућава довољну и очекивану заштиту језичких и образовних права Срба на својој територији, те се, сходно томе, приликом разматрања учења и заштите српског језика у Словенији и анализе државне језичке политике то свакако мора узети у обзир.

¹¹ 'Recommendations for immediate action: a. Recognise Serbian as a traditional minority language and start dialogue with the Serbian speakers with a view to implementing Part II of the Charter. b. Develop and make available, in the area where the language has been traditionally spoken, an appropriate educational model for Serbian as a minority language from pre-school to secondary education' (Izveštaj, 2025:p.41) (Превод А. С.).

¹² У споменутом извјештају наводе се и кораци које је Словенија урадила у промоцији српског језика. Тако се истиче финансирање културних активности Срба, као и постојање телевизијских и радио-емисија посвећених Србима. Надаље, српски језик од 2008. године учи се и као изборни предмет у седмом, осмом и деветом разреду основне школе, два сата седмично, а може да се изучава и на нивоу универзитета. Ипак, како се истиче у Извјештају, ови модели не испуњавају захтјеве Европске повеље о регионалним и мањинским језицима (Izveštaj, 2025:p.23). Наведену наставу до 2020. године похађало је двадесеторо дјецe (Medar Tanjga, 2023:p.47). Бесплатну допунску наставу српског језика од школске 2020/2021. организује Министарство просвете Републике Србије према званичном Програму основног образовања и васпитања у иностранству. Овај програм обухвата предмете Српски језик, Моја отаџбина Србија и Култура српског народа (Savez Srba iz regiona, internet; Đukanović, 2022:p.42). Простор у школама требало би да обезбиједи Словенија, док наставнике и уџбенике плаћа Србија (Medar Tanjga, 2023:p.47). У 2021. години за овај вид наставе пријавило се око 1500 дјецe (Savez Srba iz regiona, internet).

3. Лингвистичке компетенције српске дијаспоре Бањалучке регије у Словенији

Током прошле године дјеци српске дијаспоре Бањалучке регије¹³ у Словенији прослијеђени су тестови на основу којих смо испитивали њихове лингвистичке компетенције¹⁴, као и неке социолингвистичке претпоставке статуса дијаспоре. Дјеца су попуњавала два различита теста. Важно је напоменути да сви испитаници познају и користе два језика те да су припадници прве генерације досељеника, па смо одмах, на основу претходних истраживања завичајног језика, претпоставили да је познавање српског и даље добро, а да је испитаницима стало до одржања матерњег језика (Vučina Simović, Jovanović, 2011:pp.335–349; Vučković, 2015:p.455; Janjić, 2022:p.150; Medenica, 2020:p.301). Анкетни тестови садржавали су опште податке о полу, поријеклу, години рођења, занимању родитеља, затим језичка питања и, напосљетку, упите о односу према завичајном језику и култури. Тестови су писани на српском језику и попуњавани су на добровољној основи¹⁵. Питања су саставили професори Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци.

Анкетни лист 1А послало је укупно пет испитаника, а исто толико њих одговорило је на питања из анкете 2А. Од свих пристиглих тестова три испитаника писала су тест на ћириличком писму, док су сви преостали писали на латиници. Дјеца су углавном рођена у Прњавору, Добоју и Бањалуци између 2012. и 2015. Родитељи су им поријеклом из Босне и Херцеговине (Добој, Прњавор, Бањалука, Кључ, Грачаница). Мајка једног испитаника рођена је у Лубљани. Дјеца, судећи према одговорима на постављена питања, са родитељима говоре углавном српски језик, као и са браћом и сестрама. Надаље, махом су на првом тесту одговорили како немају проблем да се споразумијевају са другарима у Републици Српској. Такође, скоро сви гледају српске филмове и слушају српску музику. Испитаници у тесту 1А у највећем броју похађали су допунску наставу српског језика.

¹³ Иако се зна да је највећи број емиграната послје 1991. године у Словенију стигао управо из Босне и Херцеговине (Medar Tanja, 2023:p.60), ипак не постоје прецизни подаци о томе колико их је стигло из Бањалучке регије. Претпоставке додатно отежава чињеница да је посљедњи попис у Словенији био 2002. године. Непознат укупан број српске дијаспоре Бањалучке регије и њена територијална распооређеност један је од главних разлога малог броја дјеце која су попунила тестове.

¹⁴ У оквиру пројекта упитници су просљеђивани и дјеци у другим земљама у којима постоји српска дијаспора, те су на сличан начин вредноване и анализиране њихове компетенције.

¹⁵ Тестови се налази у Прилогу 1.

Што се тиче лингвистичких компетенција, на ортографском нивоу примјетне су грешке изостављања појединих графема (*Срећан Божи*), њихова замјена другим ћириличким (*Да стасете, ђемперчић, нечу*) или латиничким графемама (*Запевале, честите, секіре*). Надаље, ту је често писање графеме *њ* као *нј*, те потешкоће са графемом *ћ*. На лексичком нивоу углавном није било грешака, поготово када питање захтијева заокруживање тачног одговора, али примјетан је утицај дијалектизама и регионализма (*дебел*). Интересантни су и различити одговори код питања о компарацији придјева, гдје је проблем углавном био суперлатив (*најачи, највишли, најстрожији*), што се може објаснити и доминацијом ових облика у српском разговорном језику. Колико је у избору лексема важно поријекло понајбоље је показало једанаесто питање првог теста. Тако се код дјецe у питањима која од њих захтијевају да сами именују појмове који се односе на породицу или традицију појављују сједећи парови *породица/ фамилија, сестрић/ нећак, дува/ пири, крух/ хљеб, Ускрс/ Васкрс*. Највише грешака испитаници су направили у избору одговарајућег глаголског времена у реченици, или у изостављању помоћног глагола (футур: *Јео сам сладолед; перфекат: Јуче срео Ану*), а интересантно је да су дјеца већином исправно одговорила на питање о императиву, што се може објаснити и неким социолингвистичким чињеницама (говори се у кругу породице, родитељи користе овај облик како би заповиједали дјеци, то је најкраћи облик од понуђених итд.). У тестовима је примјетно често кориштење екавице (*нетао, хлеб*), као и мијешање екавице и ијекавице. Кад је правопис посриједи, испитаници углавном не обраћају пажњу на ортографска правила, често не користе чак ни велико слово, тачку или запету, а рјечицу *не* махом пишу заједно са глаголом (*немогу*).

Већина испитаника из друге групе није одговорила на посљедње питање које гласи „Како се осјећам у Републици Српској (земља, људи, језик, доживљаји)”, што је дјелимично отежало закључке, али они који су написали своје утиске показују изузетну љубав и поштовање према својој земљи. На примјер: „У Републици Српској се осјећам лепо. Доле имам пуно родбине и пријатеља. Волим да време проводим доле зато што су људи добри и пријатни” или „Одушевљава ме спој традиционалних вредности и савременог начина живота. Култура и историја ових простора су богате и поносно се чувају, што ме подсећа на значај корена и идентитета (...) Људи овде знају да цене мале ствари, породицу, пријатељство, природу и добар разговор”.

4. Дискусија

Радови који разматрају питања међусобног утицаја словеначког језика на српски завичајни изузетно су ријетки, а, чак и када се говори о њиховој интеракцији, углавном се истиче да је тешко установити однос између два релативно слична језика и да је скоро немогуће процијенити када се ради о замјени језичких елемената, а када о губитку језика. (Петровић, 2009:р.65). Тестови су показали да је код неке дјецe, иако припадају првој генерацији досељеника, већ дошло до примјетног утицаја доминантног језика на завичајни језик, што се највише види код претежног коришћења латинице¹⁶ у испуњавању тестова, као и на ортографском нивоу, гдје се поједине ћириличке графеме, специфичне за српски језик, замјењују латиничким, али и у спорадичном коришћењу екавице. Кад је у питању екавска замјена јата, и у неким ранијим студијама примијећено је да је она изузетно честа, али се не може рећи 'када се ради о старијој појави, а кад о новијем утицају, особито словеначком' (Filipović, 1970:р.171). На често коришћење екавице, поред доминантног језика свакако могу да утичу српски филмови и музика, иако засад не постоје истраживања која би поткријепила ову тврдњу. Што се тиче других језичких нивоа, превасходно лексичког, није евидентиран значајнији утицај, што је и очекивано будући да се, иако понекад долази до позајмљивања, поготово у сфери друштвених појава и предмета, ријечи које се односе на обичаје и традицију ипак веома добро чувају у кругу породице (Петровић, 2009:р.68). Одговори показују да дјеца ваљано (чак и са уписивањем алтернативних назива) именују појмове који се тичу породице и религије, па можемо установити да је у нашим тестовима на ортографском нивоу дошло до најизразитијег мијешања, а да је лексички ниво најстабилнији и најотпорнији, те се чак чувају и нека регионална обиљежја из завичаја. Такође, примјетно је да дјеца која су ишла на допунску наставу показују боље компетенције од оне која нису ишла или су одустала од тих часова.

Одговори на први сет социолингвистичких питања показују да дјеца говоре српски у само неколико домена (породично и дијелом пријатељско окружење), а претходно смо видјели да језичка политика Словеније не подржава у довољној мјери учење завичајног језика у школама, нити признаје српски

¹⁶ Ово је проблем присутан и код дјецe која се налазе у другим државама у дијаспори. На примјер, у истраживањима познавања српског језика дјеце наших исељеника које је спровела професорка Јањић запажа се да 'већина тестираних ученика из дијаспоре не влада ћирилицом у потпуности или је познаје делимично, те се успешније служи српском латиницом, при чему, опет, долази до мешања српских писамa са алфабетом држава у којима су рођени и где се школују' (Janjić, 2024:р.31).

језик као мањински, па можемо констатовати да су настава завичајног језика или допунски часови једини доступан начин да се домен употребе мањинског језика прошири. Та настава не мора бити организована само на традиционални начин, она може да се реализује и путем онлајн часова, зимских и љетњих школа, као и преко програма размјене. Иако се сви истраживачи слажу у томе да је породица најотпорнији чувар завичајног језика и да је за одржање језика најважнији генерацијски пренос са родитеља на дјецу (Fishman, 1970; Wölck, 2004; Medenica, 2020, Filipović, Jovanović, 2025), на основу истраживања у неколико различитих заједница и другачијих контекста установљено је да је сужавање домена употребе један од индикатора сигурног будућег преласка на доминантни језик (Tawalbeh, 2019:p.24). То показују и истраживања српског као завичајног језика јер се обично сматра да је већ код друге генерације досељеника доминантан језик земље у којој живе (Medenica, 2020:p.302). Посљедњи круг питања тицао се односа према мјесту рођења, националном идентитету, култури и језику. Одговори су показали да дјеца имају позитивне ставове о свом завичају и језику, што је изузетно важно поготово ако знамо да 'један од основних постулата на којима почива изучавање српског као завичајног језика јесте питање националног идентитета' (Janjić, 2022:p.148). Међутим, нека ранија истраживања показала су како поједине имигрантске заједнице Срба у Словенији карактерише не само разуђеност већ и нехомогеност, те прилично слаб међусобни контакт (Vučković, 2015:p.459)¹⁷, што такође додатно отежава било какав колективни рад на питањима језика.

С обзиром на све досад речено, поставља се оправдано питање који је најбољи начин да се одржи језик Срба у Словенији и која језичка политика би уопште била сврсисходна за његово промовисање. Како домаће законодавство не препознаје значај и потребу коришћења српског језика, а ни међународни стандарди у том погледу нису испуњени, засад не постоје минималне претпоставке за макро, званичну, формалну, институционалну језичку политику на државном нивоу, тако да се може установити како је очување и кориштење српског језика у овој држави могуће једино кроз стратегије микро језичке политике¹⁸. Такође, не постоји нити један званични документ или орган који

¹⁷ Ауторка Вучковић говори чак и о честој мимикрији код припадника не само старијих имиграната већ и код најновије дијаспоре, која је уско повезана са тежњом ка потпуној интеграцији у словеначко друштво, чему додатно погодује изузетно престижан статус словеначког језика (2015:p.459).

¹⁸ Под микро језичком политиком подразумевамо ванинституционалне облике истраживања, уређења, организације и планирања језика који се спроводе на нивоу једне заједнице, групе или институције (Baldauf, 2005:pp.227–240). Тако се, на примјер, према проф. Јелени Филиповић

се у Републици Српској бави питањима завичајног језика у дијаспори, тиме ни у Словенији, док у Републици Србији постоји Завод за унапређивање образовања и васпитања, у оквиру Министарства просвете, који је посвећен, између осталог, питањима организације наставе и његовања српског језика у дијаспори (Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, internet). Ту су и појединачни подухвати, који се односе на истраживаче или србистичке катедре у региону, које се предано баве темама завичајног језика у дијаспори.

Приступи микро језичкој политици обично се дијеле на функционалне (обухватају проширење језичке употребе) и формалне (подразумијевају документе, одлуке и њихову имплементацију) (Baldauf, 2005:p.229), па ћемо на основу тога предложити могуће мјере за њихово успостављање. Функционалне мјере би се тицале систематичног и трајног увођења и заговарања програма учења завичајног језика¹⁹, који се могу спровести преко изучавања језика у српским заједницама, школама језика, културним друштвима или у оквиру цркве, али и путем додатног подстицања употребе српског језика у породици и међу пријатељима из истих крајева, као и већим повезивањем те хомогенизовањем српске заједнице у Словенији. Ове активности претпостављају постојање позитивних ставова о завичајном језику. Већ смо констатовали да се српски изучава као изборни предмет и да постоји допунска настава, али, како су ти часови на добровољној основи, тако њихова реализација и успјех зависе само од полазника. Стога је ово заговарање потребно спровести не само на нивоу билатералне сарадње Словеније и Србије већ и на нивоу потпуне примјене Европске повеље о регионалним и мањинским језицима, која превасходно подразумева сарадњу и залагање словеначке државе.

Надаље, што се тиче формалних приступа, они се могу испоставити само преко чвршће сарадње дијаспоре и завичаја. Будући да не зависи само од матичних држава него и од статуса српске дијаспоре у различитим заједницама, од њиховог односа према националном идентитету, те од званичне српске језичке политике и инсистирања на спровођењу међународних аката, мора се

и Ани Јовановић, код српских говорника прве генерације у САД примјећује препознавање вишејезичности као ресурса и активна улога појединаца у очувању језика преко породице као кључног елемента одржавања завичајног језика, што значи да се успјешно имплементира породична језичка политика, будући да је тај језик званично потпуно маргинализован (Filipović, Jovanović 2025:p.81–101)

¹⁹Један од таквих програма јесте и љетња школа коју организује Министарство просвете Републике Србије (Јанјић, 2024:p.20), као и допунски часови српског језика спроведени у сарадњи Савеза Срба Словеније и Министарства просвете Србије (Dopunska nastava u Sloveniji, internet). Љетње школе за полазнике који желе да унаприједи своје знање завичајног језика организоване су и у Бањалуци (Ljetnja škola u Banjaluci, internet).

узети у обзир да би таква „језичка политика завичајног језика” подразумијевала укључивање што већег броја научника и стручњака у процес заговарања учења завичајног језика. Такође, такву језичку политику српског језика требало би да осмишљавају и доносе и Република Србија и Република Српска из најмање три разлога. Прво, емигранти у Словенију долазе и из једне и из друге средине и они треба да се посматрају скупно, као српска дијаспора. Друго, обје заједнице на својој територији признају словеначку националну мањину и могу да инсистирају на реципрочном односу према Србима у Словенији. И треће, завичајни језик има веће шансе да се одржи уколико језичке разлике унутар мањине нису изражене, јер ‘лингвистичка унификација и стандардизација помажу, фрагментација је штетна’ (Wölck, 2004:p.7), па је потребно градити јединствен модел образовања на завичајном језику, што могу да обезбиједу и препоруче резултати до којих је дошла методика наставе завичајног језика на нашим просторима.

4. Закључак

Предмет истраживања овог рада било је препознавање могућих додирних тачака између двију савремених дисциплина које на својствен начин изучавају језике у контакту – методике завичајног језика и социолингвистике. Као два најочигледнија заједничка именитеља ових истраживања предложене су области одржања језика и језичке политике. Одржање језика, као грана социолингвистике која истовремено посматра ставове о завичајном језику и друштвени контекст у коме се говорници налазе, треба да претходи успостављању и имплементацији методике завичајног језика у случајевима сваке појединачне државе или заједнице, будући да својим резултатима доприноси креирању јасније слике о положају мањина на одређеној територији и о односу говорника према завичајном језику. Са друге стране, језичка политика завичајног језика, дисциплина чије систематично планирање и унапријед припремљене активности могу да побољшају не само однос државе у којој се говорници налазе већ и приступ матичне државе, али и унапријед став мањих заједница, попут породице, цркве и културних друштава према ефикаснијем приступу одржању завичајног језика, треба да слиједи резултате до којих је дошла методика наставе завичајног језика и да их додатно подстиче.

У централном дијелу рада показано је да дјеца српске дијаспоре из Бањалучке регије, иако нису дуго у Словенији, у својим одговорима већ наговјештавају како је словеначки језик утицао на њихов завичајни српски језик, највише на

ортографском нивоу, а и показатељи до којих су дошли други истраживачи несумњиво говоре у прилог томе да ће следеће генерације у доброј мјери преузети доминантан језик у скоро свим доменима осим породичног окружења. Чак је и поузданост у породично одржавање завичајног језика у појединим случајевима упитна јер зависи од низа субјективних фактора. Када се овим чињеницама придружи социолингвистички контекст државе у којој се говорници налазе, резултати су поражавајући. Словенија не само да није признала Србе као мањину него се оглушила и о препоруке водећих међународних институција када су у питању регионални и мањински језици, те је једини начин одржавања језика управо преко тијесне везе са државом поријекла.

Због свега наведеног потребно је да држава матица и њене институције имају систематичан и плански приступ изучавању српског језика у дијаспори, поготово због тога што се број одлазећег становништва драстично повећава, да се уведу добре праксе других држава и заједница, те да се успостави и примијени свеобухватан оквир језичке политике завичајног језика, који ће истовремено бити полазна основа за његово изучавање, али и крајње одредиште за систематично праћење статуса српског језика у дијаспори. Као могуће кораке у микро језичкој политици завичајног језика можемо предложити следеће:

1. Изучавање завичајног језика, као и испитивање знања и ставова српске дијаспоре не могу бити условљени таласима миграције, спроводити се неплански и стихијски, већ упорно, континуирано и у складу са социолингвистичким контекстом сваке конкретне државе. Најважнији актери ове микро језичке политике јесу наставници завичајног језика, као и истраживачи методике наставе и социолингвистике.

2. Језичке политике Србије и Републике Српске морају бити исте – што подразумева заједничке документе, једнообразне материјале и наставу која је организована и спроведена заједничким напорима. Настава завичајног језика и допунски часови треба да се организују и за одрасле. Најважнији актери ове политике јесу матичне земље и србистичке катедре.

3. Заговарање већих права националних мањина и инсистирање не само на билатералним споразумима већ и на потпуном спровођењу Европске повеље о регионалним и мањинским језицима најдосљедније могу да спроведу заједнице и културна друштва Срба у Словенији. Они би требало да наставе радити на трајном умрежавању Срба свих генерација, што свакако подразумева и прикупљање тачних података о броју ове мањине у Словенији. Радом ових организација може да се прошири и домен употребе завичајног језика.

4. Напољетку, управо на породицу, као најзначајнијег актера микро језичке политике, треба да буде усмјерена сва пажња приликом промоције и заговарања завичајног језика, што подразумијева да се већина активности културних друштава, заједница Срба, па и матичних држава усмјерава управо на цијелу породицу, а да се притом не рачуна само на емотиван однос старијих чланова према матичној држави, или на одзив дјецe на допунске и изборне часове.

Литература

1. Baldauf, R. (2005) Micro Language Planning. *Directions in Applied Linguistics*, ed. John Edwards. Clevedon, Multilingual Matters LTD, 227–249.
2. Допунска настава у Словенији, <https://ssr.org.rs/srbi-u-sloveniji-konacno-uce-srpski-jezik-u-skolama/>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
3. Filipović, J. (2018) *Моћ речи*. Beograd, Zadužbina Andrejević.
4. Filipović, M. (1970) Srpska naselja u Beloj Krajini u Sloveniji. *Radovi ANUBiH*. XXXV (12), 147–238.
5. Fishman, J. (1970) *Sociolinguistics: a brief introduction*. Rowley, Newbury House Publishers.
6. Izvještaj Komiteta za Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima (2025), <https://rm.coe.int/slovenia-ecrml6-en/1680b653da>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
7. Ljetnja škola u Banjaluci, <https://ljetnaskolabanjaluka.blogspot.com/>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
8. Pauwels, A. (2016) *Language Maintenance and Shift*. Cambridge, Cambridge University Press.
9. Petrović, T. (2009) *Srbi u Beloj Krajini: jezička ideologija u procesu zamene jezika*. Beograd, Balkanološki institut SANU.
10. Popis 2002, https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=56, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
11. Sporazum između Savezne vlade Savezne Republike Jugoslavije i Vlade Republike Slovenije o saradnji u oblasti kulture i obrazovanja (2001), http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t30/t30_022.htm, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
12. Sunwell, K. (2019) Language Maintenance among Minority Languages with Special Reference to Leya Language of Chief Mukuni, Southern Province. *International Journal of Language and Linguistics*. 6 (2), 70–75.
13. Tawalbeh, A. (2019) Theoretical approaches and frameworks to language maintenance and shift research: A critical review. *Journal of Applied Language Studies*. 13 (2), 23–44.
14. Ustav Slovenije, <https://www.varuh-rs.si/en/about-us/legal-framework/the-constitution-of-the-republic-of-slovenia>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.

15. Wölck, W. (2004) Universals of Language Maintenance, Shift and Change. *Collegium Antropologicum*. 28 (1), 5–12.
16. Вучина Симовић, И., Јовановић, А. (2016) Истраженост српског језика у дијаспори у оквирима филологије и лингвистичких дисциплина. *Гласник Етнографског института САНУ*. 3 (64), 569–584.
17. Вучина Симовић, И., Јовановић, А. (2011) Улога прве генерације говорника српског језика у процесу одржавања / замене језика у дијаспори. *Српски језик, књижевност и уметност*, прир. Милош Ковачевић. Крагујевац, Филолошко-уметнички факултет, 335–349.
18. Вучковић, М. (2015) Срби у Словенији, стара и нова дијаспора. *Српски језик – од Вука до данас*, ур. Милош Ковачевић. Крагујевац, Филолошко-уметнички факултет, 455–465.
19. Ђукановић, М. (2022) Настава српског језика и културе у Словенији. *Научни састанак слависта у Вукове дане* vol. 51, ур. Бошко Сувајџић, Александар Милановић. Београд, Међународни славистички центар, 37–44.
20. Завод за унапређивање образовања и васпитања, <https://zuov.gov.rs/o-zavodu/>, посљедњи приступ 6. 4. 2026.
21. Јањић, М. (2022) Темељна методолошка питања наставе српског језика у дијаспори. *Српска славистика – колективна монографија*, ур. Љиљана Бајић. Београд, Савез славистичких друштава Србије, 147–159.
22. Јањић, М. (2024а) Макро-приступ – нови модел наставне методологије у формалном учењу српског као завичајног језика. *Исходишта*. 10, 115–131.
23. Јањић, М. (2024) Језички каледоскоп српске деце у дијаспори: Трушићи, Тришић, Тришић, Тришић, Тришић, Тришић, Тришић, Тришић, тгс. *Лингвометодика*, 1 (1), 19–33.
24. Јовановић, А., Вучина Симовић, И. (2015) Настава српског као завичајног језика: ко су ученици завичајног језика? *Српски језик – од Вука до данас*, ур. Милош Ковачевић. Крагујевац, Филолошко-уметнички факултет, 475–487.
25. Министарство спољних послова Србије, <http://arhiviranisajt.msp.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/bilateralni-odnosi/117-bilateralni-odnosi/11531-slovenija?lang=lat>, датум посљедњег приступа 6. 4. 2026.
26. Медар Тања, И. (2023) *Етнодемографски положај Срба у Словенији*. Бања Лука, Географско друштво Републике Српске.
27. Меденица, Л. (2020) Употреба српског језика (као наследног) у српским и интеркултуралним породицама широм Европе. *Српски као страни језик у теорији и пракси*, ур. Весна Крајишник. Београд, Филолошки факултет, 301–307.
28. Радушки, Н. (2014) Демографски трендови, положај и права Срба у Словенији. *Српска политичка мисао*. 21 (43), 251–265.
29. Савез Срба из региона, <https://ssr.org.rs/dopunska-nastava-srpskog-jezika-u-sloveniji/>, датум посљедњег приступа 6. 4. 2026.
30. Савез Срба из региона, <https://ssr.org.rs/bitka-za-prava-srba-u-sloveniji/>, датум посљедњег приступа 6. 4. 2026.

31. Савић, А. (2016) Европска повеља о регионалним и мањинским језицима у пракси Уставног суда БиХ. *Правна ријеч, часопис за правну теорију и праксу*. XIII (49), 125–141.
32. Савић, А. (2017) Језичка политика и културни модели језичке стандардизације. *ПОЛИТЕИА*. 11, 119–130.
33. Суботић, М. (2019) Срби у Словенији – дискриминација најбројније мањине. *Политичка ревија*. 2, 71–87.
34. Филиповић, Ј., Јовановић, А. (2025) Породична језичка политика у различитим генерацијама у српској дијаспори. *Језик и идентитет у српској дијаспори*, ур. Биљана Дојчиновић и Јелена Филиповић. Београд, Друштво за стране језике и књижевности Србије, 81–101.

Aleksandra R. Savić

Institute for Political Studies, Belgrade

**A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF SERBIAN
AS A HERITAGE LANGUAGE (SOCIOLINGUISTIC
PERSPECTIVES ON THE LINGUISTIC COMPETENCE
OF THE SERBIAN DIASPORA FROM THE BANJA LUKA
REGION IN SLOVENIA)**

Summary

This paper defines sociolinguistic perspectives on heritage language research, aiming to integrate and improve existing knowledge in Serbian studies. It highlights three analytical areas: the sociolinguistic context of the country where the Serbian diaspora resides, key models and assumptions of language maintenance, and language policy activities that may strengthen the status of Serbian as a heritage language. One major research area for examining relations between majority and minority languages is language maintenance, understood as the continued use of a minority language across multiple domains in order to sustain heritage language use and prevent a shift to the dominant language.

The central part of the paper analyses the linguistic competence of first-generation diaspora children from the Banja Luka region living in Slovenia and their attitudes toward their homeland. The results show that, even after a short time in Slovenia, Slovenian already affects their Serbian, mostly at the orthographic level. Earlier studies also suggest that later generations will use the dominant language in most areas of life, while Serbian will mainly remain in the family. Taken together with broader sociolinguistic context in Slovenia, these trends raise concerns about long-term language maintenance.

The paper also discusses the international standards related to Serbian language use in Slovenia. The 2025 Report of the Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (covering developments up to 2024) states that Slovenia has not met its obligations regarding bilingual education for Serbian speakers. In the conclusion, based on the status of the Serbian community in Slovenia and the survey findings, the paper evaluates the position of Serbian and recommends a more systematic and planned heritage language policy, supported by institutions in both Serbia and the Republic of Srpska, especially in light of increasing emigration.

► **Keywords:** sociolinguistics, language maintenance, language policy, sociolinguistic context, heritage language, Slovenia, minority.

References

1. Baldauf, R. (2005) Micro Language Planning. *Directions in Applied Linguistics*, ed. John Edwards. Clevedon, Multilingual Matters LTD, 227–249.
2. Dopunska nastava u Sloveniji, <https://ssr.org.rs/srbi-u-sloveniji-konacno-uce-srpski-jezik-u-skolama/>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
3. Filipović, J. (2018) *Moć reči*. Beograd, Zadužbina Andrejević.
4. Filipović, J., Jovanović, A. (2025) Porodična jezička politika u različitim generacijama u srpskoj dijaspori. *Jezik i identitet u srpskoj dijaspori*, ur. Biljana Dojčinović i Jelena Filipović. Beograd, Društvo za strane jezike i književnosti Srbije, 81–101.
5. Filipović, M. (1970) Srpska naselja u Beloj Krajini u Sloveniji. *Radovi ANUBiH*. XXXV (12), 147–238.
6. Fishman, J. (1970) *Sociolinguistics: a brief introduction*. Rowley, Newbury House Publishers.
7. Izveštaj Komiteta za Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima (2025), <https://rm.coe.int/slovenia-ecrml6-en/1680b653da>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
8. Janjić, M. (2022) Temeljna metodološka pitanja nastave srpskog jezika u dijaspori. *Srpska slavistika – kolektivna monografija*, ur. Ljiljana Bajić. Beograd, Savez slavističkih društava Srbije, 147–159.
9. Janjić, M. (2024a) Makro-pristup – novi model nastavne metodologije u formalnom učenju srpskog kao zavičajnog jezika. *Ishodišta*. 10, 115–131.
10. Janjić, M. (2024) Jezički kaleidoskop srpske dece u dijaspori: Trušići, Trišići, Trišić, Tršic, Tršić, Trcic, trc. *Lingvometodika*, 1 (1), 19–33.
11. Jovanović, A., Vučina Simović, I. (2015) Nastava srpskog kao zavičajnog jezika: ko su učenici zavičajnog jezika? *Srpski jezik – od Vuka do danas*, ur. Miloš Kovačević. Kragujevac, Filološko-umetnički fakultet, 475–487.

12. Ljetnja škola u Banjaluci, <https://ljetnaskolabanjaluka.blogspot.com/>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
13. Medar Tanjga, I. (2023) *Etnodemografski položaj Srba u Sloveniji*. Banja Luka, Geografsko društvo Republike Srpske.
14. Medenica, L. (2020) Upotreba srpskog jezika (kao naslednog) u srpskim i interkulturalnim porodicama širom Evrope. *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi*, ur. Vesna Krajišnik. Beograd, Filološki fakultet, 301–307.
15. Pauwels, A. (2016) *Language Maintenance and Shift*. Cambridge, Cambridge University Press.
16. Petrović, T. (2009) *Srbi u Beloj Krajini: jezička ideologija u procesu zamene jezika*. Beograd, Balkanološki institut SANU.
17. Popis 2002, https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=56, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
18. Raduški, N. (2014) Demografski trendovi, položaj i prava Srba u Sloveniji. *Srpska politička misao*. 21 (43), 251–265.
19. Savić, A. (2016) Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima u praksi Ustavnog suda BiH. *Pravna riječ, časopis za pravnu teoriju i praksu*. XIII (49), 125–141.
20. Savić, A. (2017) Jezička politika i kulturni modeli jezičke standardizacije. *POLITEIA*. 11, 119–130.
21. Sporazum između Savezne vlade Savezne Republike Jugoslavije i Vlade Republike Slovenije o saradnji u oblasti kulture i obrazovanja (2001), http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t30/t30_022.htm, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
22. Subotić, M. (2019) Srbi u Sloveniji – diskriminacija najbrojnije manjine. *Politička revija*. 2, 71–87.
23. Sunwell, K. (2019) Language Maintenance among Minority Languages with Special Reference to Leya Language of Chief Mukuni, Southern Province. *International Journal of Language and Linguistics*. 6 (2), 70–75.
24. Tawalbeh, A. (2019) Theoretical approaches and frameworks to language maintenance and shift research: A critical review. *Journal of Applied Language Studies*. 13 (2), 23–44.
25. Ustav Slovenije, <https://www.varuh-rs.si/en/about-us/legal-framework/the-constitution-of-the-republic-of-slovenia>, datum posljednjeg pristupa 26. 1. 2026.
26. Vučina Simović, I., Jovanović, A. (2011) Uloga prve generacije govornika srpskog jezika u procesu održavanja / zamene jezika u dijaspori. *Srpski jezik, književnost i umetnost*, prir. Miloš Kovačević. Kragujevac, Filološko-umetnički fakultet, 335–349.
27. Vučina Simović, I., Jovanović, A. (2016) Istraženost srpskog jezika u dijaspori u okvirima filologije i lingvističkih disciplina. *Glasnik Etnografskog instituta SANU*. 3 (64), 569–584.
28. Vučković, M. (2015) *Srbi u Sloveniji, stara i nova dijaspora*. *Srpski jezik – od Vuka do danas*, ur. Miloš Kovačević. Kragujevac, Filološko-umetnički fakultet, 455–465.
29. Wölck, W. (2004) Universals of Language Maintenance, Shift and Change. *Collegium Antropologicum*. 28 (1), 5–12.

Прилог 1. Тестови за дјецу исељеника

Test 1 A

Godina i mjesto rođenja: _____

Gdje su se rodili tvoji roditelji? _____

Šta su oni po zanimanju? _____

Koliko braće i sestara imaš? _____

Jesu li braća i sestre stariji od tebe? _____

Koji jezik govoriš sa mamom i tatom? _____

A sa braćom i sestrama? _____

Gledaš li srpske filmove? _____

Slušaš li srpsku muziku? _____

Imaš li problem da se sporazumiš sa drugarima u Republici Srpskoj?

Ideš li u dopunsku školu ili si išao ranije? _____

1. „Božićnu pesmu” Dobrice Erića prepishi ćirilicom:

Zapevale senice i vrapci, srećan Božić, mladi pravoslavci!

I sva druga deco, bez razlike, što slavite drukčije praznike!

Nek vam sreća uvek gošća bude, da stasate u čestite ljude!

Pripremite sekire i sanke da idemo na šumske proplanke, da sećemo najlepše badnjake!

Sunce se još penje na cerić, neka svako obuče džemperić.

Priroda je lijepa.	TAČNO	NETAČNO
U Republici Srpskoj Marko ima mnogo prijatelja.	TAČNO	NETAČNO

6. a) Na linije upiši glagole iz zagrade, i to u FUTURU:

U julu _____ (putovati) u Republiku Srpsku. Prije putovanja mama _____ (kupiti) poklone. Tata _____ (odvesti) auto na servis. U Banjaluci _____ (posjetiti) rođake. Poslije _____ (ići) na more u Crnu Goru.

b) Na linije upiši glagole iz zagrade, i to u PERFECTU:

Sa sestrom _____ (ići) u kupovinu. Ona _____ (kupiti) kaput, a ja _____ (probati) košulju. Poslije kupovine obje _____ (biti) umorne.

7. Dopiši imenice u odgovarajućem obliku:

Svojim roditeljima često kuvam _____ (kafa).
Želim putovati u _____ (Trebinje).
Moja porodica živi u _____ (Italija).
Često ručamo u restoranu sa _____ (mama i tata).

8. Na odgovarajuća mjesta upiši ponuđene glagole:

pije ustati ručaju putuje radi

Moja mama _____ u banci. Na poslu joj je nekad zabavno, a nekad dosadno. Svako jutro mora _____ rano i nema vremena da _____ kafu. Na pauzi svi zajedno _____. Svakog dana _____ autom do kuće.

9. Napiši imperativ glagola u zagradi, kao u primjeru:

Obuci jaknu – hladno je! (obući)

Djeco, obavezno _____ prije škole. (doručkovati)

Mama, molim te, _____ mi sladoled. (kupiti)

_____, kupila sam divnu haljinu! (vidjeti)

_____ šta ti sestra govori! (slušati)

10. Zaokruži odgovarajuću riječ, kao u prvom primjeru:

ruka	noga	stolica	glava
haljina	pantalone	čizme	džemper
fudbal	košarka	vaterpolo	bicikl
kapa	ogrlica	prsten	narukvica
skijati	plivati	trčati	čitati
ići	doći	poći	reći

11. Na linije napiši odgovore ili riječi koje nedostaju.

Šta je tebi mamin brat? _____

Ako imamo mnogo braće i sestara, kažemo da imamo veliku _____.

Sin moje sestre je moj _____.

Obuci jaknu, vjetar baš jako _____.

Mama nikad ne ide u pekaru, kod kuće redovno mijesi _____.

Kada se tuširam, obrišem se _____.

Žuti i bijeli dio jajeta zovu se _____ i _____.

Dva najveća hrišćanska praznika jesu Božić i _____.

Napolju laje nečiji _____.

_____ ti rođendan, mama!

Šta je sirnica? _____

Šta je tebi tetkin muž? _____

Kako se zove mladunče krave? _____

Kako se zove mužjak kokoške? _____

Vrijeme od 60 minuta nazivamo _____.

Vrijeme od sedam dana nazivamo _____.

Ko je Sveti Sava? _____

Koji je glavni grad Republike Srpske? _____

Koja je vaša porodična slava? _____

Kako zovete pšenicu koju mama skuvava za slavu? _____

Test 2 A

Ime i prezime: _____

1. Dopiši odgovarajuće oblike komparativa ili superlativa pridjeva:

LIJEP	LJEPŠI	NAJLIJEPŠI
KRATAK		NAJKRAĆI
VISOK	VIŠI	
NIZAK		NAJNIŽI
MLAD		
JAK	JAČI	

2. Rečenice dopuni odgovarajućim glagolom iz zagrade u odgovarajućem obliku.

- Sunce svakog dana _____ iza onog brda. (ZALAZITI / ZAĆI)
- Hoćeš li da _____ po tebe sutra prije škole? (SVRAĆATI / SVRATITI)
- Svako jutro _____ hljeb u prodavnici, ali jutros _____ ga _____ u pekari. (KUPITI / KUPOVATI)
- Juče _____ (SRETATI / SRESTI) Anu i onami _____ (REĆI / GOVORITI) da _____ brata. (DOBITI / DOBIJATI)
- Mama, _____ mi sladoled. (KUPITI / KUPOVATI)

3. Dopuni tabelu rečenicama u perfektu, prezentu ili futuru.

PERFEKAT	PREZENT	FUTUR
Ana je morala da uči.	Ana mora da uči	Ana će morati da uči.
Nisam mogao da spavam.		
		Neću imati vremena.

	Kada ideš kući?	
Pojela sam sladoled.		

4. Riječi u zagradi prepisi u odgovarajućem padežu (obliku).

- a) Tata je kupio _____. (NOVA KOŠULJA)
b) Čekaću te u _____. (KAFIĆ)
c) Nemoj ____ (JA) reći da si ____ (ON) poklonila samo ____ (JAKNA)!
d) Pridi _____ (ONA) ako smiješ.
e) _____ (KO) si vidjela juče ispred _____ (ŠKOLA)?
f) Ona svako jutro pije _____ (ČAŠA) _____ (MLIJEKO).
g) _____ (JA) sam juče ostavio _____ (SVESKA) na
_____ (STO).
h) Zašto mačka leži na _____? (MOJ KREVET)
i) Spava _____ se. (JA)

5. Zaokruži slovo ispred tačnog odgovora, kao u prvom primjeru:

- a) Pijem: a) kafi **b) kafu** c) kafom d) kafa.
b) Volim sladoled od: a) vanilija b) vanilije c) vaniliji d) vanilijom.
c) Ona ima 21: a) godinu b) godine c) godina d) godini.
d) Živim sa: a) roditelji b) roditelje c) roditeljima d) roditelja.
e) Idem autobusom od kuće do: a) škole b) škola c) školom d) školama.
f) Nastava uvijek počinje 9: a) satova b) sata c) sati d) satima.

6. Zaokruži slovo ispred tačnog odgovora:

1. Moj drug iz Banjaluke voli da čita knjige. Poklonila _____ ljetos.
a) sam mu ih c) mu sam ih
b) sam ih mu d) mu ih sam
2. Stiglo je pismo za tatu. Da _____ dali?
a) li ga ste mu c) li ste mu ga
b) li mu ste ga d) li mu ga ste

